

УДК 811.124(07)

Алла Паладьєва,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та практики іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПРОБЛЕМА ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ НА ФАКУЛЬТЕТАХ ФІЛОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглядається проблема вивчення латинської мови на філологічних факультетах у вищих навчальних закладах освіти як фахової дисципліни. Визначено необхідність вивчення і переосмислення досвіду минулого, який забезпечує дотримання принципів єдності, системності та наступності в розвитку педагогічної науки загалом і питань змісту освіти зокрема. Розглянуто завдання, які ставляться перед студентами у процесі вивчення ними латинської мови на заняттях та позанавчальний час.

Ключові слова: проблема викладання, латинська мова, філологічні факультети, вища школа, фахова дисципліна.

Паладьєва А.Ф. Проблема преподавания латинского языка на факультетах филологии в высшей школе

В статье рассматривается проблема изучения латинского языка на филологических факультетах в высших учебных заведениях как специальной дисциплины. Определена необходимость изучения и переосмысление опыта прошлого, который обеспечивает соблюдение принципов единства, системности и преемственности в развитии педагогической науки в целом и по содержанию образования в частности. Рассмотрены задачи, которые ставятся перед студентами в процессе изучения ими латинского языка на занятиях и внеурочное время.

Ключевые слова: проблема преподавания, латинский язык, филологические факультеты, высшая школа, специальная дисциплина.

Paladyeva A.F. Problems of the latin language studing at the faculties of philology in higher education

The article deals with the problem of the study of the Latin language at the faculties of philology of higher educational institutions as a special discipline. The necessity of learning and rethinking past experience, which ensures compliance with the principles of unity, consistency and continuity in the development of science teaching in general and on educational content in particular was defined. The problems, which put forward the students during their study of Latin in the classroom and outside it were enlighten . Latin is the language of communicative nature has certain limitations in forming speech and linguistic competence: speech is realized at only reading and writing, linguistic - knowledge at pronouncing, spelling, vocabulary and grammar rules, basic language laws and rules of construction terms. The principle of originality and authenticity of the material - it meant living at teaching foreign languages - can not be implemented fully in learning Latin. Basically, the emphasis on authenticity is designed; the terminology should be adequate to modern terminology and nomenclature codes.

Key words: problem of teaching Latin, faculties of philology, higher educational establishments, special discipline.

Постановка проблеми. У пропонованому дослідженні обґрунтовується необхідність і доцільність продовження традиції вивчення латинської мови й античної спадщини на сучасному етапі у вищих навчальних закладах. Актуальність цього питання пов'язана з тим, що поняття «загальноєвропейського дому» увійшло в широкий ужиток. Основою «загальноєвропейського дому» є антична греко-римська цивілізація. Її усвідомлення як основи європейської цивілізації було здійснено в період європейського Відродження. З тих пір європейська культура будується як

діалог з античністю, в якому кожна епоха, звертаючись до спадщини античних цінностей, знаходить відповіді на свої питання. Тому соціально-економічні перетворення, які відбуваються в українському суспільстві, визначають і зміну освітньої парадигми як ключового чинника суспільного поступу, що має забезпечити не тільки кількісні параметри освіти, а й сприяти досягненню високої якості і ефективності, конкурентоспроможності освітньої системи, її відповідності сучасним викликам. У зв'язку з цим переглядаються зміст і форми середньої освіти, структура освіти, з'являються навчальні заклади нових типів – гімназії, ліцеї, коледжі, які беруть на себе обов'язок поповнення інтелектуального потенціалу суспільства. У навчальні плани поряд із сучасними іноземними мовами включають латинську та грецьку мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вивчення латинської мови існувала ще з кінця XIX початку XX століття. Пріоритетна роль завжди, безперечно належить високоосвіченим людям. Дедалі більшої важливості в наш час набуває гуманітарна освіта, тому що вона більш ефективно впливає на становлення особистості, вчить давати моральну оцінку явищам і подіям, дає більше простору для свободи і творчості, розвитку кожного індивідууму. Тому з давніх-давен точилися дискусії щодо необхідності вивчення цієї мертвої мови, кількості годин, відведених на її вивчення, надання латині першорядного чи другорядного значення, етап вивчення, тощо. У період незалежності України з'являються праці, які торкаються проблеми різних поглядів на проблему викладання латинської мови. Разом з тим, проблема стародавніх мов розглядається, у наукових розвідках Л. Березівської, Л. Гаєвської, Т. Литнєвої, С. Максимової, Т. Мащенко, Л. Нікшикової, Н. Побірченко, С. Фатальчук, В. Федяєвої та ін.

Мета статті. Розглянути проблеми вивчення латинської мови на філологічних факультетах у вищих навчальних закладах освіти, де вищеозначена дисципліна викладається як фахова. Вивчення і переосмислення досвіду минулого забезпечує дотримання принципів єдності,

системності та наступності в розвитку педагогічної науки загалом і питань змісту освіти зокрема. Також зазначаємо, що не розробленість окресленої проблеми, потреба відтворення специфіки розвитку та функціонування освіти свідчить про злободенність даної статті.

Виклад основного матеріалу. Серйозна проблема, яка постає у філологічних вузах нашої країні - практично повне незнання студентами-початківцями латинської мови як базової філологічної дисципліни. На відміну від інших європейських країн, не доводиться говорити про яку-небудь наступність класичної освіти середньої та вищої шкіл. За виключенням декількох найбільш престижних вузів, які набирають на філологічні спеціальності абітурієнтів, які закінчили класичні ліцеї та гімназії, або хоча б пройшли курс латинської мови, велика частина навчальних закладів задовольняються слабоко-підготовлених в класичному плані студентським контингентом і змушені вишукувати різноманітні нові форми і методи роботи, щоб надолужити згаяне і вийти в кінцевому рахунку на адекватний рівень знань. Необхідність вдосконалення, приведення у відповідність до вимог часу старих і розробки нових технологій навчання набуває особливого значення в умовах катастрофічного зменшення годин, що відводяться на вивчення латинської мови і перенесення освітніх акцентів на стимулювання позааудиторних форм роботи [3, 34].

Більшість підручників латинської мови в нашій країні створювалося людьми, що одержали освіту і мають досвід роботи на факультетах та відділеннях класичної філології. Викладання латинської мови на таких факультетах має ряд особливостей: високий загальноосвітній рівень абітурієнтів, їхній розподіл за мовними дисциплінами, велика кількість годин, що відводиться на вивчення мови, наявність великої кількості "супутніх" дисциплін: історії Стародавнього Риму, історії римської літератури та ін. Все це дозволяє вивчати мову майже виключно за допомогою читання та аналізування великої кількості текстів [5, 46]. Практично всі наявні в нашому розпорядженні підручники латинської мови

складаються з опису граматики, текстів для читання і словника. Вправи, спрямовані на відпрацювання і закріплення граматичних правил та лексичного матеріалу, у наявних підручниках майже повністю відсутні.

Такий спосіб викладання латинської мови в немовних ВУЗах вкрай неефективний. Невелика кількість годин, що відводиться на викладання латинської мови, відсутність у студентів навички роботи з мовними структурами вимагають більш інтенсивних методів викладання мови; припускають розробку циклу вправ, що сприяють успішному засвоєнню лексичного та граматичного матеріалу.

На початковому етапі освоєння мови, коли вивчається алфавіт і правила читання, активно практикується транскрибування студентами окремих латинських слів і уривків засобами української графіки, це сприяє швидкому засвоєнню правил читання букви *c* поєднання *ti*, диграфів *ae* і *oe*. Завдяки транскрипційним вправам усувається небезпека впливу з боку інших іноземних мов, користуються латинською графікою. Крім, власне, транскрипційних вправ студентам може бути запропоновано вибрати з декількох транскрипцій одного слова одну правильну.

Широко практикується переклад з української мови на латинську, що сприяє активному засвоєнню студентами латинських граматичних конструкцій; якщо при перекладі з латинської на українську студент часто може перелати речення "за змістом", то при перекладі з української на латинську студент змушений працювати з латинськими граматичними формами [7, 44].

Іншим способом активізації засвоєння студентами граматичного матеріалу є пошук помилок. Учням повідомляється, що в пропонований ним текст закладено певну кількість помилок.

Добре сприяє запам'ятовуванню латинських парадигм визначення граматичної форми слова поза контекстом. Правда, цей прийом слід застосовувати вельми обмежена. Не рекомендується пропонувати учнем для аналізу багатозначні форми типу *discipulis*, *hominibus*, *manus*. Втім, подібні

форми можуть бути запропоновані студентам для аналізу у складі невеликих словосполучень: *de discipulis, meas manus* та ін [2, 13].

Оскільки курс латинської мови в немовному ВУЗі має загальне спрямування та не має своєю метою підготовку фахівця, професійно працює з античними або середньовічними пам'ятниками писемності, не представляється розумним обмежити знайомство студентів з латинською мовою лексико-граматичними вправами і роботою з текстами. Є вкрай корисною робота з відшукування латинських запозичень в українській і досліджуваній іноземній мові. Особливо корисна робота не з прямими запозиченнями, але з кальками [1, 32].

Традиційно в процесі вивчення латинської мови студенти знайомилися з деякою кількістю текстів давньоримського походження. Середньовічна ж латиномовна спадщина повністю або майже повністю ігнорувалася. Такий підхід видається не зовсім правильним. Середньовічні латинські тексти набагато простіші античних за своїми лексико-граматичними характеристикам. Звернення до середньовічного спадщини дозволяє студентам значно раніше відмовитися від навчальних текстів і перейти до вивчення автентичних творів, ніж при орієнтації на одних тільки античних авторів. Робота ж з "ненавчальними" текстами дає студентам додаткову мотивацію до вивчення мови, сприяє не тільки поглибленню знань з латинської мови, але також і з інших дисциплін: історії, історії літератури, історії права, філософії та ін [6, 12].

Учні, виявляють найбільші здібності в освоєнні латинської мови і що виявляють до його вивчення особливий інтерес можуть потенційно претендувати на участь в конкурсах та олімпіадах з латинської мови, як на міжфакультетську, так і міжвузівському і навіть регіональному рівні. Конкурсні завдання практично завжди включають в себе тестові роботи та завдання на переклад. І якщо перші припускають своєрідне «натаскування» студентів на можливі варіанти питань, то перекладні роботи припускають не тільки знання будь-якого конкретного матеріалу (як лексичного, так і

граматичного), а й уміння швидко реагувати на новий матеріал, робити правильні висновки, умовиводи на основі раніше вивченого [4, 65]. Нова освітня парадигма покликана створити умови для формування творчої індивідуальності. На зміну застарілої навчально-дисциплінарної моделі освіти повинна прийти особистісно-орієнтована модель, сутністю якої є підхід до особистості учнів як повноцінного партнера в умовах співпраці.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Латина є мовою некомунікативного характеру і має певні обмеження у формуванні мовленнєвої і лінгвістичної компетенцій: мовленнєва реалізується на рівні лише читання і письма, лінгвістична – на рівні знань орфоепічних, орфографічних, лексичних та граматичних норм, основних мовних законів та правил побудови термінів. Тому принцип оригінальності та автентичності матеріалу – як він розуміється при викладанні живих іноземних мов – не може бути реалізований повною мірою у навчанні латини. Традиційна трактовка цього принципу передбачає використання у навчальному процесі оригінальних матеріалів, запозичених із комунікативної практики носіїв мов. У курсі латинської мови часткове ознайомлення студентів із оригінальними мовними конструкціями передбачене при вивченні латинських прислів'їв, сентенцій та студентського гімну «Gaudeamus». В основному, увага приділяється автентичності призначеної для вивчення термінології, яка має бути адекватною сучасним терміносистемам і номенклатурним кодексам.

Латина за своєю природою є нейтральною, транснаціональним посередником у спілкуванні і певним сховищем європейських культурних традицій. Латинська мова зараз є невід'ємною частиною наукового, духовного, адміністративного та культурного життя України. Процес запозичення латинізмів триває і досі, але інтенсивність його є значно меншою. Сьогодні знання основ латинської граматики, спеціальної лексики й основ латинського словотворчого фонду забезпечує професійну

термінологічну грамотність спеціалістів різних галузей, водночас значно підвищує їх загальнокультурний рівень.

Латина і досі приваблює своєю лаконічністю, досконалістю морфологічної структури, лексичним багатством, виразністю, рухомою словотворчою структурою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляєва О. М. Професійно орієнтоване навчання латинської мови студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. М. Беляєва. – К., 2011. – 21 с.
2. Винничук Л. Латинский язык. Самоучитель для студентов гуманитарных факультетов университетов и педагогических вузов / Л. Винничук – М. : Высшая школа, 1985.
3. Кацман Н. Л. Методика преподавания латинского языка / Н. Л. Кацман. – М. : Владос, 2003.
4. Козаржевский А. Ч. Учебник латинского языка / А. Ч. Козаржевский. – М. : МГУ, 1981.
5. Санжарова Г. Ф. Самоактуализация начинающего специалиста филолога в профессиональной деятельности: перспективы, проблемы и возможности их разрешения / Г. Ф. Санжарова, Е. В. Горлова // Наукові праці ДонНТУ. Серія Педагогіка, психологія і соціологія. – Донецьк, 2009. – Вип. 4.
6. Санжарова Г. Ф. Как оживить мертвую латынь: новые подходы к обучению латинскому языку студентов-филологов / Г. Ф. Санжарова // Якість вищої мовної освіти: шляхи вдосконалення організації і проведення педагогічної практики студентів-філологів. – Горлівка : Видавництво ГДПШМ, 2010. – С. 520–524.
7. Щерба Л. В. Преподавание иностранных языков в средней школе. Общие вопросы методики / Л. В. Щерба. – М., 1974.